

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Almanya Göç Politikalarının Dönüşümü

The Transformation of Germany's Immigration Policies after the Second World War

Hale Nur ALTAN^a Muhammet Musa BUDAK^{b*}

^a Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü, Gaziantep / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-9616-6950

^b Dr., Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-9666-4316

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 16 Ağustos 2023

Kabul tarihi: 5 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Uluslararası Göç Politikaları,

Almanya,

Mülteci,

Almanya'nın göç tarihi.

ÖZ

İnsanların çeşitli nedenlere bağlı olarak yer değiştirmesinin bir sonucu olan göç, beraberinde yeni fırsatlar ve sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Göçün bir sonucu olarak göç alan ve göç veren yerler de bir takım değişime uğramaktadır. Ayrıca, göç eden insanların düşünce ve davranışları da bu durumdan etkilenmektedir. Göç sürecinin değerlendirilmesinde, göçün sebeplerinin, döneminin, göçmenlerin ve göç alan ülkelerin durumlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Göçlerin yalnızca ülke içinde değil ulus ötesi etkileri sebebi ile göç alan ve veren ülkelerin farklı politikalar geliştirmesini beraberinde getirmiştir. Almanya tarihinde göç, göç politikaları ve göçmenlere yönelik yasal statü süreçlerinin analiz edildiği çalışmayla, bir Avrupa Birliği (AB) ülkesi olan Almanya'nın geçmişten günümüze karşılaştığı göç ile bu alanda geliştirdiği ve uyguladığı göç politikaları karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Çalışma, Almanya'nın ihtiyaçlarına göre göç politikalarını değiştirerek dinamik bir süreç yönetimi benimsediğini göstermektedir. Almanya'nın ekonomik ve sosyal istikrarını sürdürülebilmenin göç olmadan mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir. Ancak farklı etnik yapılar ve kültürlerden gelen göçmenler ülke içerisinde tartışmalara yol açabilmektedir. Almanya'nın uyguladığı göçmen politikaları göçmen nüfusun istihdamı ve barınmasına önemli imkanlar sağlamaktadır. Bu yaklaşımın Avrupa'da huzurun sağlanmasında büyük rol oynadığı değerlendirilmektedir. Aynı zamanda Almanya'nın göçmen politikaları bazı toplumsal sorunlara neden olmakta ve göçmenlerin entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak Almanya'nın sürdürülebilir bir göç yönetimi politikası oluşturmasına yönelik ulusal ve uluslararası çalışmaların konunun paydaşlarını içerecek şekilde yapması gerekmektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: August 16, 2023

Accepted: October 5, 2023

Keywords:

International Immigration Policies,

Germany,

Refugee,

Migration history of Germany.

ABSTRACT

Immigration, which is a result of people's displacement due to various reasons, creates new opportunities and challenges with it. As a result of migration, the places that receive and send migration also undergo some changes. In addition, the thoughts and behaviors of immigrants are also affected by this situation. Evaluation of the process should be done by looking at the reasons for migration, period, immigrants, and places of immigration for each case. As a result of the evaluation of migrations, not only domestic but also transnational, countries adopt policies for the situations they encounter. This study examines the migration history, migration policy, and legal procedures for migrants in Germany which member of the European Union (EU). With its broad migration history, the country's policies towards migration and immigrants are analyzed comparatively. Germany has adopted dynamic process management by changing its immigration policies according to the needs. Germany realized it would be impossible to maintain its economic and social stability without immigration. Germany's policies on immigrants have a great role in the employment and accommodation of the immigrant population to protect the peaceful environment in Europe. Meanwhile, Germany's policy of conducting politics over immigrants causes some social problems and makes the integration of immigrants more difficult. For the solution of this problem, Germany needs to carry out new national and international studies with all stakeholders to establish a sustainable migration management policy.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: mmbudak@hotmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Germany developed and received intense immigration during and after the Second World War, drawing attention to the strategic immigration policies it has followed throughout its history. Although the most important immigration wave occurred because of the labor agreement signed with different countries including Türkiye, it has also experienced the development of immigration policies since the 1950s. Germany has developed its immigration policies gradually since its establishment. Many developments were based on the needs of the country later on it was affected more by experiences from immigration management within the country. This study analyzes the international migration policies of Germany, as well as its experiences and policies, and the way the country followed the immigration wave from Syria and Ukraine. Considering the different circumstances and needs of the time, Germany responded differently to each of these new immigration waves with its developed intense immigration management implementations.

This study seeks to answer the following questions; how did historical developments affect Germany's development of its strategic international immigration policies? Which policies have Germany developed and implemented throughout its history? How have the high immigration rates shaped the demographic structure in Germany? How has Germany responded to immigration through its visa procedure? What are the differences in developing immigration policies of Germany throughout the mentioned time? This study examines national and international literature on Germany's immigration policies. In this context, the study provides access to Germany's chronological migration history and policies to Turkish researchers. In this research, gathered quantitative data helps us to better understand the increase in migration and the situation in the country, while qualitative data helps us to understand the migration process, what has been done in the process, and its effects.

The study shows that Germany's immigration practices throughout history are different from those of other European countries. Although problems such as division by wars, economic decadence, and shrinking population Germany was able to seek refuge and get out of the bottom with its immigration policies. A huge development project implemented after the Second World War was achieved with labor recruitment agreements with different countries. While meeting its workforce gap with migrant workers Germany has created new strategies and immigration policies to maintain stable industrialization processes and ensure integration. Oil Crises during the 1970s badly affected the world economy and damaged the growth rates of developed countries in the West including Germany. Such circumstances made the country adopt hardening policies on immigration management. The reunification of the East and the West at the beginning of the 1990s created new opportunities and challenges for Germany. Its strategic immigration policies enable the country to overcome some of its emerging problems while many of them such as the integration of new cultures stay still. The Syrian civil war was a new stage for Germany's immigration history. As a leading host country for Syrian refugees among EU countries, Germany faced employment and accommodation problems. Despite being advanced in immigration and immigration policies, the country has taken hesitant steps towards intense refugee migration since it has not encountered such irregular immigration waves. Far-right groups in the country are widely demonstrated to prevent the arrival of immigrants. Germany, which had experimented with labor recruitment agreements, encouraged the integration of qualified asylum seekers into the workforce to contribute to its economy. Meanwhile, it imposed restrictions on the immigration of unqualified asylum seekers to the country—Germany's experiences with immigration policies and implementations create advantages for her. After the COVID-19 pandemic, a qualified workforce has once again been on the agenda of Germany. Accordingly, Germany enacted the new Skilled Immigration Act (FEG) in 2021 and made it easier for qualified workforce to migrate which will contribute to the economic development of Germany. Experiences with Syrian refugees and COVID-19 affected both countries' immigration policies towards immigration management practices for refugees of the Ukraine-Russia War.

Germany has adopted dynamic process management by changing its immigration policies according to the needs. While the population is important for countries' welfare and stability, ill-managed immigration can cause economic and cultural problems. Home to about 20 million immigrants, making up a quarter of its population with immigrants Germany realized that it would not be possible to maintain its economic and social stability without immigration. Germany's policies on immigrants have a great role in the employment and accommodation of the immigrant population to protect the stability in Europe. Immigrants from different ethnicities and cultures can cause controversy. However, populist policies cause social problems in Germany and create obstacles to the integration of immigrants. To maintain its economic stability, Germany should increase its integration efforts and find different solutions to deal with problems such as racism. It can also reduce social problems by addressing immigration issues as they move away from populist policies. Germany should also contribute to stability in Europe by leading the migration management within the EU.

Giriş

Çağımızın önemli bir konusu olan göç; geçmişte, günümüzde var olmuş, gelecekte de var olacak bir olgudur. İnsan hareketliliği toplumlara, ülkeleri hatta dünyayı etkileyebilme potansiyelini haizdir. Bu hareketliliğin etkilerini düzenlemek için ortaya konulan politikalar, ülkelerin göç durumuna karşın aldığı tedbirleri, stratejileri ve yatırımları içermektedir.

Bir AB üyesi olan Almanya, göç hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı ülkeler arasında yer almaktadır. Tarihte farklı dönemlerde yaşanan göç hareketlerine göre farklı politikalar benimseyen Almanya, aldığı kararlar ile AB'yi dış politikalarda özellikle de göç politikalarında etkilemektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden inşa ve sanayileşme atılımına giren Almanya farklı ülkelerle işgücü anlaşmaları imzalamıştır. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı sonrası farklı ülkeler ile imzalanan işgücü anlaşmaları ile Almanya çok sayıda göçmen kabul etmiştir. Bu göçler zamanla ülkede önemli gündem maddelerinden birisi haline gelmiştir. Bu nedenle Almanya'nın göç tarihi ve politikalarının incelenmesi, göç yönetiminde stratejilerin anlaşılması, geliştirilmeye açık alanların belirlenmesi ve iyi uygulama örneklerinden yararlanılması açısından önem arz etmektedir. Almanya'nın göçü yönetebilmek için ortaya koyduğu politikalar, diğer AB ve göçmen kabul eden ülkeleri de bu noktada etkilemesi ve Almanya'nın ülkedeki yoğun göç almış olduğu Türkler ve Suriyelilere karşı tutumu yine göç araştırmaları açısından önemini korumaktadır.

Çalışmamızda farklı politikalar ile göç almaya İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan Almanya'nın göç tarihi kronolojik olarak incelenecek ve son dönemde Almanya'da geliştirilen göç politikaları ve uygulamaları analiz edilecektir. Sadece Almanya'yı değil göç veren ülkeleri de yakından ilgilendiren Almanya'nın izlediği yollar, yol göstericiliği ile önem arz etmektedir. Çalışmanın son bölümünde Almanya'nın göç sürecinde önümüzdeki dönemle ilgili öngörüler ortaya konulacaktır.

Almanya Göç Politikalarının Dönüşümü

Almanya'nın göç tarihi üç bölümde ele alınabilmektedir. 1945'e kadar olan birleşme öncesi dönem, İkinci Dünya Savaşı sonrası 1945 yılından tüm dünyayı etkisi altına alan 1974 Petrol Krizi'ne kadar olan dönem, Petrol Krizi'nden 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesine kadar geçen dönem ve sonrasında günümüze kadar olan ve AB süreçlerinin de öne çıktığı dönemdir. Bu dönemlerde yaşanan olaylar ile Almanya, göç politikalarını ekonomik gelişme ve artan insan hareketliliğine göre şekillendirmiştir.

16. ve 17. yüzyılda gerçekleşen Katolik Reformasyonu, Avrupa'nın farklı bölgelerinden Almanya'ya tahmini olarak yüz bin Protestan'ın göç etmesine sebep olmuştur. Bu göç dalgası bugünkü Almanya'nın temellerini oluşturmuştur. 1572 yılında gerçekleşen Aziz Bartholomew katliamı ile Almanya'ya Fransa'dan yaklaşık 40 bin Huguenot göç etmiştir. İlerleyen süreçte bu insanların bir kısmı dinî hoşgörü politikasını içeren Nantes Fermanı ile Fransa'ya geri dönse de tekrar gerçekleşen olaylar ile yeni göçler de gerçekleşmiştir. 16. yüzyılda birkaç bin İskoç ve İngiliz Presbiteryen de Mary Tudor'dan kaçıp Almanya'ya göç etmiştir. Ayrıca, Hollanda'da gerçekleşen isyan ile de yine birçok Hollandalı Almanya'ya göç etmiştir (Coy & Schunka, 2016).

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Gelişen Alman Ekonomisi ve Misafir İşçiler

Göç politikaları ülkeden ülkeye farklılık gösterse de değişmeyen tek şey ulus devletlerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel kurumlarının devamlılığının sağlanmasıdır. Bu anlamda ulus-devletler, arz-talep veya itme-çekim faktörleri bağlamında kurulan bir pazar ilişkisi çerçevesinde uluslararası göç hareketleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Ancak göçmenlerin niceliksel ve niteliksel olarak kontrol altında tutulması, ulus devletlerin kendilerini korumaları

ve yeniden üretmelerinin ön koşulu olarak göç politikalarının merkezinde yer almaktadır. Bazen ülke çıkarları bu yönde olunca göçmenlerin gelişi daha çok teşvik edilmekte, ülkenin çıkarları gözetilerek göçmenlerin gelişi yoğun bir şekilde engellenmektedir. Ülkelerin göç geçmişleri bu çerçevede ortaya çıkan farklı göç politikası uygulamalarıyla şekillenmekte ve zamanla değişebilmektedir (Şöhret, 2021a, 35).

Almanya’da 2. Dünya Savaşı’nın ardından ‘‘Heimatvertriebene’’ (sürgün edilenler) olarak bilinen yaklaşık 12 Milyon etnik Alman, ülkeden göç etmek zorunda bırakılmıştır. 1949 yılında Alman anayasası olan Temel Yasa ile zulüm görenlere sığınma hakkı verilmiştir. Daha öncesinde, 1938 tarihli Yabancılar Polis Yönetmeliği, 1945 yılında uygulanmaya başlanmış ardından 1965 Yabancılar Yasası ile yeniden düzenlenmiştir. İltica prosedürü o tarihlerde 1953 iltica yönetmeliğine göre uygulanırken, 1965 yılından itibaren 1965 Yabancılar Yasasının Bölüm 28 ve devamına göre uygulanmıştır (Dejure.org). Yapılan bu düzenlemelerin temelinde etnik olarak Alman kimliği taşıyanların ülkelere dönmelerinin sağlanması yer alır. İkinci Dünya Savaşı sırasında aktif nüfusun önemli bir bölümünü kaybeden Almanya için yapılan bu düzenlemeler sadece milliyetçi bir yaklaşım olmanın ötesindedir. Diasporadaki Almanlara yönelik teşvik edici bu uygulamalara rağmen ülkede gelişen sanayileşme ile orantılı bir nüfus artışı sağlanamamıştır.

1950 ve 1960 yılları arasında işçi sıkıntısı yaşayan ülke; İtalya, Yunanistan, Türkiye, Fas, Yugoslavya ve Portekiz gibi ülkeler ile işgücü anlaşmaları imzalamıştır. Bu anlaşmalar ilk etapta iki yıllık olarak öngörülmüştür. Bu nedenle bahse konu anlaşmalar kapsamında ülkeye gelenler *misafir işçi* (Gastarbeiter) olarak tanımlanmıştır. Fakat ülkede başta otomotiv endüstrisi olmak üzere, sanayi kolları ve şirketlerin devam eden ihtiyaçları sebebi ile işgücü anlaşmaları devam ettirilmiş ve işçilerin sözleşmeleri defalarca yenilemiştir. 1960’lı yıllarda Alman İş Bulma ve İşsizlik Sigortaları Kurumu Başkanı Anton Sabel, 800.000 yabancı işçinin çalıştığını açıklamıştır (Acar, 2022). Misafir işçi olarak tanımlanan bu kişilere zamanla çalışmalarına bağlı olarak oturma izni dahi verilmiştir. Aynı yıllarda Doğu Almanya’da da benzer işe alım programı uygulanmıştır. Kuzey Vietnam, Mozambik, Küba ve Angola gibi ülkelerden bu kapsamda işe alım yapmıştır. Almanya’ya yönelik insan hareketliliği ve göçün artırılmasını teşvik eden en temel neden ülkenin ekonomik kalkınması için gerek duyduğu işgücü ihtiyacıdır. Savaş döneminde Almanya aktif nüfusunun 7.500.000’i hayatını kaybetmiş ya da bir kısmı göç etmiştir (Çalışkan, 2016). Savaş sonrasında göç edenlerin ülkelere dönmelerini teşvik eden politikalar ile ihtiyaç duyulan kadar Alman ülkeye gelmemiştir. Savaş sırasında yıkılan şehirlerin ve altyapının yenilenmesi, artan sanayileşme, üretim ve ihracata dayalı büyüme stratejisi nedeni ile işgücü ihtiyacının karşılanması ülke ekonomisi açısından hayati bir noktaya gelmiştir. Gelen işçi göçmenler yerel halkın yapmak istemediği işleri yapmıştır ve genellikle yerel halktan da ayrı tutulmuşlardır. Göçmenlerin maaş çekleri ise ülkelere yönlendirilmiştir ve bu durum geçim konusunda güvencesizlik oluşturmuştur. Alman yönetiminin o dönemde işgücü anlaşması kapsamında gelen göçmenlerin geçiciliklerini vurgulamak için seçtiği *misafir işçi* (Gastarbeiter) tanımlaması neden yıllarca entegrasyona yönelik bir adım atılmamış olduğunun bir göstergesidir (Fulbrook, 2011).

1973 Petrol Krizi Sonrası Almanya ve Göç Karşıtlığı

En büyük petrol üreticileri olan körfezdeki Arap ülkeleri, Filistin topraklarını işgal eden İsrail’e destekleri nedeni ile Batı ülkelerine petrol ihracına yönelik sınırlamalar getirmiştir ve petrol üretimlerini kısmıştır. Petrol azalmasının neden olduğu enerji fiyatlamaındaki artıştan dolayı tüm dünyada ekonomik büyüme yavaşlamıştır. Bu durum beraberinde istihdam piyasasının daralmasını getirmiştir. Kriz yaşayan Almanya’nın da içerisinde olduğu Batı ülkelerinde kalkınmaya katkı sağlayan göçmen işçiler tartışma konusu olmaya başlamıştır. Yüksek siyaset konusu olarak konuşulmaya başlanan göç ve mülteciler konusu kamuoyunun

önemli bir gündem maddesini teşkil etmiştir. Aynı zamanda bu dönemde göç, siyasallaştırılmıştır. Petrol Krizine kadar göç ve göçmenlere yapılan teşvikler daha sonrasında Avrupa’da istenmeyen insanlar ve tehdit unsuru olarak görülmeye başlanmıştır (Çomak vd., 2021). 1973 yılında yürürlüğe giren işe alım yasası ile işçiler geçici olarak kalmaları ve emekli olduklarında ülkelerine dönmelerini öngören rotasyon kuralı kapsamında işe alınmaya başlanmıştır. İşçi göçmenler yerel halkın yapmak istemediği işleri yapmıştır ve halktan da ayrı tutulmuşlardır. Yabancı işçi çalıştıran işverenlere ise vergi artırımını uygulanmıştır.

Buna mukabil 1980’li yıllarda Doğu Almanya yavaş yavaş açılmaya başlamış ve Alman kökenli insanlara neredeyse koşulsuz sığınma hakkı tanıyan Batı Almanya’ya göçler başlamıştır. Almanya’nın birleştiği tarihlerde (1990) göçmen sayısı 389 bin olarak belirlenmiştir. Doğu Almanya’da yaşayanlar Batı Almanya’ya geçebilmek için vatandaş olmuşlar, dil eğitimi ve birçok sosyal yardım almışlardır (Solsten, 1995). Hükümet 1978 yılında ise entegrasyon için komisyon kurmuştur ve gittikçe artan misafir işçilerin kalıcı olduğu kabul edilmiştir (European Commission, 2023). 1980 yılında aynı zamanda Türkiye’deki askeri darbe sebebiyle birçok Türk de Almanya’ya göç etmiştir (Schührer, 2018). 1979-1986 arasında İran’da yaşanan devrimin ardından 300 bin İranlı, Lübnan iç savaşı ile birkaç bin Lübnanlı Almanya’ya göç edenler arasında olmuştur (der Spiegel, 1986; Die Welt, 2016). Almanya’nın dâhil olduğu Saarbrücken Anlaşması (1984), Schengen Anlaşması (1985), AB sürecinde göç politikalarını etkileyen gelişmeler olmuştur (Aydın, 2017).

Almanya’da, 1980’li yıllarda petrol krizinin de etkisiyle göçmen kabul eden ülke olma durumunu reddeden yaklaşımlar güç kazanmaya başlamıştır. Aynı dönemde yavaş yavaş yabancı işgücünün sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemeler, geri dönüşler için teşvikler yapılmış ve bu alandaki kanunlar yürürlüğe koyulmuştur (Bulkan & Ermağan, 2018; Comte, 2018). Yeni göçlerin zorlaştırıldığı bu dönem aynı zamanda ülkedeki göçmenlere yönelik “entegrasyon” çabalarının arttığı bir dönem olmuştur. Geçici olarak addedilen göçmen işçilerin aile birleşimi yolu ile gönderen ülkede bulunan eş ve çocuklarına Almanya’ya vizesi ve ikamet izinlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda ülkeye yönelik insan hareketliliği azalsa da devam etmiştir.

Soğuk Savaş Sonrası Doğu Bloku ve Balkan Ülkelerinden Almanya’ya Göçler

1990 yılında Almanya’nın doğusu ile batısının birleşmesi ile Doğu Almanya’da yaşamakta olan 90 bin göçmen işçi Batı Almanya sistemine göre işçi sayılmamıştır, yasal hakları olmamıştır. Birçok işçi göçmen sınır dışı edilmiş, oturma izinleri ya da çalışma izinleri iptal edilmiştir. Tüm bu sorunları yaşayan, ayrımcılığa ve ırkçılığa da uğrayan işçi göçmenlerin birçoğu ülkelere geri dönmüşlerdir (Rabenschlag, 2016). 1991 yılında AB ülkeleri ortak göç politikası oluşturmak adına AB Anlaşmasını yapmış ve Almanya buna dâhil olmuştur. O tarihlerde Yugoslav Savaşları ardından Almanya’ya 900 bine yakın mülteci göç etmiştir. Etnik Almanların belirli bölgelere yerleşmeleri sebebiyle gettolaşmaya karşı kısıtlamalara gidilmiştir. Alman hükümeti Sovyetler Birliği ve Doğu Almanya’da yaşayan etnik Almanları ülkede kalmaları yönünde teşvik edecek uygulamalara başlamıştır. 1990-2007 arasında toplamda 4,5 milyondan fazla etnik Alman, Almanya’ya göç etmiştir (Aydın, 2017). 1992 tarihinde Almanya, Avrupa Topluluğuna kayıtlı olan etnik Alman sığınmacıların %70’ini kabul etmiştir. Aynı yıl ABD’ye başvuran göçmen sayısı 100 bindir. 1991 yılında reforme edilmiş olan 1990 Yabancılar Yasası, 2005 yılında İkamet Yasası olarak değiştirilmiştir (Jarass & Pieroth, 2018). Bu düzenlemeler ile Almanya tanımış olduğu koşulsuz sığınma hakkını kısıtlamaya gitmiştir (Fulbrook, 2011). 1993 yılına gelindiğinde, 1949 sığınma hakkında var olan 16. Madde, Temel Yasanın 16a maddesi ile değiştirilmiş ve iltica yasasında önemli şekilde kısıtlama yapılmıştır (Jarass & Pieroth, 2018). 11 Eylül ve sonrasında yaşanan terör olayları neticesinde göç,

güvenlik alanına dahil edilmiş, göç politikalarının güvenlileştirilmesine yönelik uygulamalar AB ülkeleri tarafından ilerletilmiştir (Şöhret, 2021b).

Ülkede artan göçmenlerin sayısı, kültür ve entegrasyon konuları sebebi ile göç konusu ulusal bir konu hâline gelmiş ve 1995 yılında Schengen 2, 1997 yılında ise Dublin Anlaşması çerçevesinde sığınma konularının ele alınmasına sebep olmuştur (Hailbronner & Thiery, 1997; Hurwitz, 1999). Bu anlaşma ile AB ülkelerine yapılan iltica başvuruları tek bir merkezde toplanmaya çalışılmıştır. Bu anlaşmalar AB ülkelerince incelendikten sonra kabul olunan ülkeye bildirimini yine AB ülkelerince gerçekleştirilir (Özpinar & Şöhret, 2022). Almanya bu süreçte ikili geri kabul anlaşmalarında sıkıntı yaşamış ve yasadışı göç konusuna vurgu yapılan Budapeşte Sürecine girmiştir. Süreç Avrupa'nın genelinde sığınma konusuna yaklaşımı ve uygulamaları da etkilemiştir (Ungváry, 2002). 1960'lı yıllardan itibaren çok göç alan ve yabancı sayısının ülke nüfusunun %9'una gelmesiyle, yabancı mevzuatındaki eksiklik olduğunu fark eden Alman Hükümeti, 2000 yılında Bağımsız Göç Komisyonunu kurmuştur (Süssmuth, 2001). 2000'li yıllarda Almanya yeni vatandaşlık yasasını kabul etmiş ve Opsiyon Modeli kapsamında anne ya da babanın 8 yıllık oturma iznini tamamlamış olması neticesinde Alman vatandaşlığını doğum ile kazanmaktan bahsetmiştir. Ancak 23 yaşına gelen çocuğun iki vatandaşlıktan birini tercih etmesi gerekmektedir. İstisnai durumlara örnek olarak, AB üyesi ülkeler veya İsviçre vatandaşlığına sahip olanlar bu zorunlu tercihten muaf tutulmaktadır. Bu durum 2014 yılına gelindiğinde düzenlenmiş olup kişi, bazı şartları tamamlamışsa örneğin, Almanya'da belirli bir süre eğitim almış (6 yıl) ya da ikamet etmişse (8 yıl) Almanya'da çifte vatandaşlık alabilmektedir. (Altaş, 2014; Özkan & Tütüncübaşı, 2008). Aynı yıllar içerisinde Almanya'da da Green Card uygulaması uygulanmaya başlanmıştır, bu uygulama yabancılara süreli oturma izni ve iş fırsatı tanımaktadır. ABD'de de uygulanan benzer programdan biraz farklı koşullar oluşturulmuştur. ABD'de bu uygulama ile vatandaşlık ve süresiz oturma hakkı tanınmaktadır. Almanya'da ise bu uygulama, beş yıllık oturma izni ile sınırlıdır ve az sayıda kişiye verilmektedir. Ayrıca, ispatlanabilir olmak kaydıyla, iyi bir eğitim düzeyi ve yüksek maaşa sahip olunması gerekliliği söz konusudur. Bu uygulama ile Almanya'ya gelen yabancı uzmanlar, vergi ve sosyal güvenlik konularında Alman çalışanlar ile aynı haklara sahiplerdi, aynı zamanda şirketler bu yabancıların işsizlik, sağlık, emeklilik tazminatını karşılama ve yine bu yabancıların ailelerini yanlarına alma hakkına sahiplerdi. Green Card konusu olduğu zamandan itibaren gündemde yer almış ve oluşturulan göç yasasında desteklenen nitelikte olmuştur (Öztürk, 2011). 2003 yılına gelindiğinde, kısıtlayıcı bir Göç Yasası ilan edilmiştir. Ayrıca, 2003'ten bu yana Federal Göç ve Mülteciler Dairesi her yıl Almanya'da yaşayan göçmenlerle ilgili bildiri raporu hazırlamıştır (Bulkan & Ermağan, 2018). 1978 yılında entegrasyonu kabul eden hükümet, 2005 yılında göçmenler için entegrasyonu teşvik eden reform niteliğinde politikaları açıklamıştır. Ayrıca, aynı yıl içerisinde Göçmenlik Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yasa, yabancıların ülkeye girişini, ikametini ve iltica konusunu içermektedir. Yasada 2007 yılında yapılan değişiklik ile zorla ya da sahte evlilik ve girişimcilerin ikametgahı konusu yeniden düzenlenmiştir. 2006 yılında ise, medeni hukukta ve istihdam konusunda ayrımcılığa karşı mücadeleyi amaçlayan Eşit Muamele Genel Yasası kabul edilmiştir (European Commission, 2023).

2007 yılına gelindiğinde, Almanya ülkedeki göçmenlerin entegrasyonunu önceleyen ve süreci takip eden düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Bu yılda Göç Yasası Reformu kabul edilmiştir. Bu yasa, Almanya'ya gelecek eşler için yaş şartını, dil bilgisini kanıtlamayı ve bunun gibi entegrasyon odaklı uygulamaları içermektedir (Jarass & Pieroth, 2018). Almanya, iki entegrasyon planı oluşturmuştur, bunların biri 2007 yılında gerçekleştirilmiştir. Ulusal Entegrasyon Planı olarak oluşturulan bu çalışma, eğitim öğretime, istihdama ve kültürel entegrasyon konusuna odaklanmıştır (European Commission, 2023). Bir sonraki yıldan itibaren

ise, Ulusal Entegrasyon Planı'na dair bir rapor yayınlanmıştır (Bulkan & Ermağan, 2018). O yıllarda entegrasyon kursları uygulayan hükümet, 2010 yılında ülke çapında entegrasyon programını genişleterek uygulama kararı almıştır (European Commission, 2023). 1990'ların başından 2011'e kadar olan süreçte Almanya içerisindeki göçmenlere yönelik önemli düzenlemeleri hayata geçirirken AB ülkeleri ile ortak bir politika oluşturmayı hedeflemiştir. Dönemin anahtar kelimesi olarak "entegrasyon" öne çıkmaktadır. Resmî makamlar tarafından bu süreç ortak yaşamı idame ettirecek şartların sağlanması yanında sosyal kültürel haklarının kabul edilmesi, aile birleşimi gibi yeni hakların kazanılması olarak tanıtılmıştır. Bununla birlikte birçok göçmen için bu süreç "asimilasyon" politikalarının hayata geçirilmesi olarak eleştirilmiştir.

2011 Suriye İç Savaşı Sonrası Almanya'ya Göçler ve Göçmen Politikaları

2011 yılında gerçekleşen Arap baharı sadece gerçekleştikleri ülkeleri değil diğer dünya ülkelerini de ortaya çıkan insani durum ve yeni göç dalgaları ile etkilemiştir. Göçün güvenlikleştirilen doğası ve ülkelerde yaşanan ekonomik krizler nedeni ile bu göç dalgaları olabildiğince engellenmeye çalışılmıştır. Kendisi de bir göçmen aileden gelen Angela Merkel yönetimindeki Alman Hükümeti bu süreçte insani durumu da öne sürerek kapılarını Suriyelilere açmıştır. Bu süreçte ülkedeki aşırı sağcı Neo-Nazi grupların yabancı düşmanı protestoları artmıştır. Hatta gerçekleştirilen kampanyalar ile göçmenlerin gelişlerine engel olunmaya çalışılmıştır. Ancak bu tepkilere rağmen yüzbinlerce Suriyeli Almanya'ya kabul edilmiştir (Çoruh, 2021). 2012 yılında, entegrasyon planının ikincisi uygulanmaya geçilmiştir. İkinci Ulusal Entegrasyon Eylem Planı ile entegrasyon uygulamaları geliştirilmiştir. Ayrıca, 2012 yılında üçüncü ülke vatandaşlarının beceri ve niteliklerinin tanınmasını hızlandıran Tanıma Yasası uygulamaya konulmuştur (European Commission, 2023). Almanya'daki yabancı işçilerin göç etmelerini kolaylaştırmak adına, AB Yüksek Nitelikli Yönergesi'ni uygulamaya yönelik yasa tasarısı kabul edilmiştir. 2014 yılında üniversite mezunu ya da benzer nitelikli göçmenler için AB Mavi Kart kararı alınmıştır. AB Mavi Kart sahibi olan kişiler ülkede yasal olarak kaldıkları 2 yıl sonra yerleşim iznine başvuruda bulunabilmektedir. Bir diğer ikamet izni olan AB kalıcı oturma izni, yerleşim iznindeki gibi süresiz olarak verilmektedir ve çalışma iznini de kapsamaktadır. Bu tür ikamet izni için aranan şartlar da yine yerleşim iznindeki gibi 5 yıllık oturma izninin olması, geçimini sağlayabiliyor olması, Almanca bilgisinin bulunması, sabıkasının bulunmamasıdır. Diğer AB ülkelerine serbest dolaşım hakkı tanıyan bu ikamet izni, süreli ve belirli tarih aralığı için verilmektedir. AB Mavi Kart, nitelikli iş için gelen üçüncü ülke vatandaşı (AB vatandaşı olmayan) ya da eğitim için gelip ikamet edecek kişiler için geçerlidir (Consultation For Federal Republic Of Germany, 2022a).

2015 yılına gelindiğinde, iltica işlemlerini hızlandırma yasası dâhilinde Almanya'da ikamet edecek sığınmacılar için entegrasyon kursuna izin verilmiştir (Stitteneder, 2018; Tissot et al., 2019). Ayrıca, 2015 yılında kabul edilen İltica Yasası, sığınmacıların ve mültecilerin yasal statüsüne ilişkin düzenlemeler içermektedir. Bu yasa ile birlikte, daha önceki iltica yasası değiştirilmiş ve şartlar netleştirilmiştir (European Commission, 2023). Bu bağlamda Almanya'da ikamet şartları da güncellenmiştir. Buna göre Almanya'da ikamet izni almak için başvurular bölge idarelerine bağlı olarak yönetilen Yabancılar Dairesidir. Bu dairede başvurular değerlendirilirken ülkeyle bağı, dil becerisi, eğitim durumu, geliri ya da ülkedeki ikamet süresi gibi farklı unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır. Aile birleşimi için talepte bulunulduğunda ise eşlerden birinin bu talepleri yerine getiriyor olması yeterli görülmektedir. Altı farklı ikamet izni (oturma izni (Aufenthaltserlaubnis), yerleşim izni (Niederlassungserlaubnis), AB kalıcı oturma izni, AB mavi kart, öğrenim amaçlı oturma izni ve evlilik sebebiyle oturma izni) bulunmaktadır, Tüm bu ikamet izinleri için istenilen şartlar farklılaşmaktadır. Oturma izni (Aufenthaltserlaubnis) şartlarına bakıldığında Almanya'ya ne sebeple geldiğine ve amacına

bağlı değişkenlik göstermektedir. Ayrıca kişinin mesleği ve çalışma durumu, eğitimi, ailevi statüsü, soydaşlık, sığınmacılık, AB kalıcı oturma izni bulunması değerlendirmeyi etkileyen nitelikler arasındadır. Yerleşim izni (Niederlassungserlaubnis) süresiz olarak verilmektedir ve çalışma iznini de kapsamaktadır. Bu tür bir iznin verilebilmesi için, 5 yıllık oturma izninin olması, geçimini sağlayabiliyor olması, Almanca bilgisinin bulunması, sabıkasının bulunmaması gibi şartlar bulunmaktadır. Ayrıca, işinin niteliği (eğitim/uzmanlık gerektiren meslekler gibi) talep edilen oturma izni süresini düşürülebilmektedir (Consultation For Federal Republic Of Germany, 2022a). Yine 2015 yılında Suriye, Irak ve Afganistan savaşlarından kaçan mülteciler ile göçler artmıştır ve ülkedeki sayı 1 Milyon 100 bini bulmuştur. Almanya o dönemde mülteciler için yüklü miktarda harcama yapmıştır (OECD, 2017; Schönhagen, 2020). Ayrıca, Suriyelilerin Macaristan'a göçü ve orada yaşadıkları sorunlar Almanya'ya göçmenlerin kabul edilmesine yönelik baskıyı artırmıştır. Mültecilerin ülkeye girişine izin verilmesi ile de yüz binlerce Suriyeli mülteci, Almanya'ya giriş yapmıştır. 2015- 2016 yılında ülkeye en çok giriş yapmış olan Afganlı ve Suriyeli mültecilerin sonraki yıllarda istihdam oranı sırasıyla %40 ve %79 artmıştır (Graf, 2019). Almanya Hükümeti o dönemde gelen mültecilere olumlu yaklaşmıştır, Avrupa ise o dönemde yaşanan göç sorununu Almanya'ya atfetmiştir (Graf, 2019; Hindy, 2018). 2016 yılı yılbaşı gecesinde yaşanan cinsel saldırılar sonrasında ise Almanya, mülteci alımını her geçen yıl istikrarlı bir şekilde düşürmüştür (Quadbeck, 2016).

Son Dönem Almanya ve AB Göç Politikaları

2015- 2016 yıllarında artan Suriyeli göçü ile Almanya gündeminde göç tartışmaları daha ön sıralara taşınmış, yeni politikalar, göç ve iltica yasaları gündeme gelmiştir. İltica durumları, AB üye ülkelerinin göç konusunda yükü paylaşma durumu, göçmenlerin entegrasyonu ve göç-güvenlik ilişkisi odaklanılan konular içerisinde yer almıştır. Bu yıllarda onaylanan iltica yasaları (iki farklı sığınma yasası paketi) ile nakit ödemeler aynı yardıma dönüştürülmüş ve sığınmacıların aldığı yardım sınırlandırılmıştır. Bu süreçte yürürlüğe konulan düzenlemeler ile daha önce sığınma talebine ret alan kişilerin sınır dışı edilmesinin kolaylaştırılması ile geri dönüşün biraz olsun düşmesi hedeflenmiştir (Rietig & Müller, 2016). 2016 yılında Meseberg Uyum Deklarasyonu kabine tarafından kabul edilmiştir. Bu deklarasyon; yabancılar için destek, iş fırsatı, eğitim, entegrasyon ve geri dönüş konusunu içermekteydi. Aynı yıl, Almanya'da federal düzeyde ilk entegrasyon yasası oluşturulmuştur. Bu yasa, entegrasyonun kolaylaştırılmasını amaçlamıştır ve entegrasyon uygulamasıyla bağlantılı olarak Uyum Kursu Yönetmeliği çıkartılmıştır (European Commission, 2023). Yasa ile işe erişim de kolaylaştırılmıştır. Ayrıca, 3 yıl mesleki eğitim alarak mezun olan ve iş hayatına katılarak çalışan sığınmacıların sınır dışı edilmemesini konu alan 3+2 kuralından da bahsedilmiştir. İş bulmak amaçlı ya da çalışılan iş gereği ülke içi yer değişimine de onay verilmiştir. Bu düzenlemelerle gettolaşma ve belli şehirlerin aşırı kalabalıklaşmasının engellenmesinin hedeflendiği belirtilmiştir. Hükümet bu dönemde Alman vatandaşlarının kamu sektöründe istihdamını sağlamak amaçlı 100 bine yakın kadro ilan etmiştir. Sığınmacılar için ise hükümet tarafından belirlenen şehirlerde iskan ve istihdam kararı verilenlerden ve iş desteğini reddedenler için de yardımların kesilmesi söz konusu olmuştur (Rietig & Müller, 2016).

Genel olarak değerlendirildiğinde, yasanın genel olarak kapsadığı altı farklı unsur söz konusu olmuştur. Entegrasyon kursları; Alman değerlerini, kültürünü toplumunu öğretmek üzerine kurulmuştur ve 60 saatten 100 saate çıkartılmıştır. Kurslar bütün sığınmacılar için zorunlu tutulmuş, katılımı reddeden sığınmacıların ise toplumsal refah kazanımları sonlandırılmaktadır. Dil kursları düzenlemesi ile Almanya'ya gelen sığınmacılar hemen dil kursuna başvurabilme hakkına sahip olmuştur. Almanya'da uzun süreli kalmayı planlayan kişilerin Almancası yeterli olmak zorundadır. İş programları düzenlemesi ile hükümetin kararlaştırdığı istihdam imkanlarından yararlanmaya çalışmayanlara sağlanan sosyal yardımlar

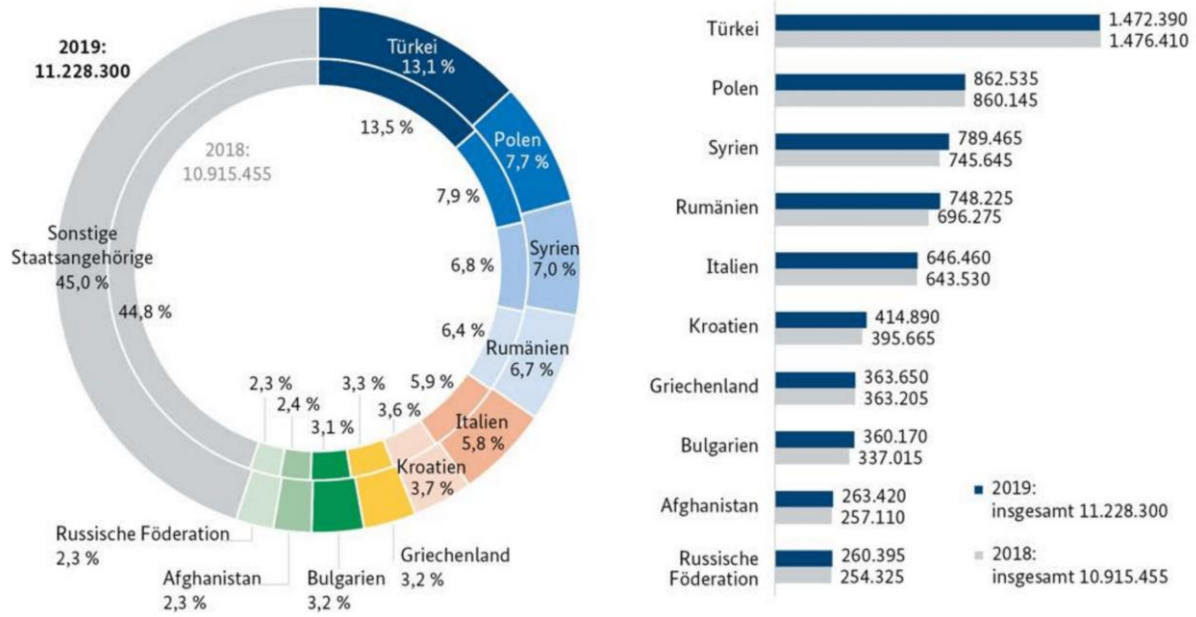

kesilmektedir. Getirilen düzenlemeler ile işverenlerin aradıkları iş gücü için öncelikle AB vatandaşı ya da Alman vatandaşı istihdamını zorunlu tutmamakta, sığınmacıların istihdamına olanak sağlamaktadır. Yerel yönetimlerin gettolaşmanın önlenmesini temin edecek şekilde sığınmacılara yaşam alanı belirleme sorumluluğu getirilmiştir. Sığınmacılar Almanca biliyor ve geçimini sağlayabiliyorsa, beş yıl sonrasında sürekli ikamet iznine başvurabilmektedir. Sığınmacıların dil seviyesi ileriye bu süreç üç yıla inebilmektedir (Bulkan & Ermağan, 2018).

Almanya'nın 2016 yılında uygulamaya koyduğu düzenlemeler politika değişikliğini de gözler önüne sermektedir. Almanya sığınma başvuru vakalarında mülteci koruması yerine ikincil koruma kararı almıştır (Aydın, 2017). Vakalarda geline ülkeye göre muamelelere başlanmıştır. Geline ülke güvenli kabul ediliyor ise sığınmacının işlemleri hızlandırılmıştır. Başvurusu kabul edilenlerin Almanya'da bulunan 16 eyaletten, geldiği ülkeyle anlaşması olan eyalete yerleştirilmesi ve yerleştirildiği bölgede ikametleri zorunlu kılınmıştır. Tabi bu durum üç yılı kapsamaktadır ve aile, sağlık, eğitim, çalışma sebebiyle değişiklik olabilmektedir. 5 yıl sonucunda oturma iznine hak kazanabilen mülteci, 3 yıl hapis cezası gerektiren adli bir vakaya karışır ise mülteci statüsünü kaybedebilmektedir.

Almanya nitelikli insan hareketliliğini kolaylaştıracak vize ve ikamet işlemi uygulamalarını da hayata geçirmiştir. Bu bağlamda öğrenim amaçlı oturma izni başvurularında, kişi eğitim için Almanya'ya gelmişse bu izinden yararlanabilmektedir. Ayrıca, eğitim yalnızca okulu değil, dil kurslarında geçirilecek süreyi de kapsamaktadır. Öğrenim amaçlı oturma iznine sahip olan öğrenciler yıl içerisinde 120 ila 240 gün çalışma hakkına sahip olabilmektedir. Evlilik sebebiyle oturma izni ise 2'şer yıllık dönemler için verilmektedir. Bu ikamet türünde evlilik bağı sonlanırsa izin süresi de bitmektedir. Bu ikamet türünden faydalanabilmek için her iki eşin 18 yaşını doldurması, Almanca bilgisi olması, Almanya'daki eşin en az 1 yıllık oturma iznine sahip olması, geçimlerini sağlayabiliyor olmaları gerekmektedir. Bunlarında dışında evlilik sebebiyle yerleşim izni (Niederlassungserlaubnis) alınabilmektedir. Bunun için Almanya'daki eşin 5 yıldır resmî olarak Almanya'da yaşıyor olması (çalışansa, Almansa ve mavi kartı varsa 3 yıl), eşlerin sicilinin temiz olması, eşlerden birinin Almanya'da 5 yıl sigortalı çalışmış olması, Almanca bilmesi, Almanya hakkında temel düzeyde bilgi sahibi olması, oryantasyon kursunu başarılı bitirmiş olması, 1 yıl ikamet süresince Almanya'da yaşamış olması gibi şartları sağlıyor olması gerekmektedir (Consultation For Federal Republic Of Germany, 2022a). Almanya'nın ikamet izinleri çerçevesinde aradığı şartlar değerlendirildiğinde göç politikaları ile bir paralellik olduğu görülebilmektedir.

2018 yılında, 10. Entegrasyon Zirvesi gerçekleştirilmiştir ve bu kapsamda Ulusal Uyum Eylem Planı genişletilmiştir. Göç ve entegrasyonu konu alan bu plan 5 aşamaya ayrıştırılmıştır. Plan, yönlendirme sağlamak için göçmenlik öncesi aşama, kolaylaştırma ve bilgilendirme amaçlı ilk entegrasyon aşaması, katılım sağlama ve teşvik için entegrasyon aşaması, çeşitliliği yönetme ve birlik sağlanması açısından birlikte büyüme aşaması ve güçlü uyum, geleceği yönetme amaçlı uyum aşamalarını içermektedir. Yine aynı yıl içerisinde sığınmacı ve polis arasında yaşanan Ellwangen polis baskını olayı ülke genelinde tartışmalara sebep olmuştur (Reuters, 2018). 2018-2019 yılları arasında Almanya'da yaklaşık 1.5 milyon Türk asıllı göçmen olduğu rapor edilmiştir. Ayrıca bu raporda yer alan verilere göre Türklerden sonra en kalabalık nüfusa sahip göçmenler Polonya ve Suriye asıllıdırlar (Şekil 1).

Şekil 1. 2018-2019 Yılları Arasında Almanya'daki En Yaygın Yabancı Grubun Menşeye Ülkesine Göre Dağılımı (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 2019).

2019-21 yılları arasında, göç ve entegrasyon konularını ele alabilmek açısından uzman komisyonu oluşturulmuştur. Bu komisyon entegrasyonun topluma yarar sağladığını anlatan ve göçmenlerin şekillenmesini sağlayacak politika yapıcılar ile diğer paydaşların birlikte nasıl çalışabileceklerini içeren raporlar hazırlamıştır. 2020 yılında, Nitelikli İşçiler için Göç Yasası uygulamaya girmiştir. Bu yasa, nitelikli insanların ülkeye göçünü arttırmayı amaçlamaktadır. Yasadan sonra, AB üyesi olmayan ülkelerden nitelikli insanların Almanya'ya göçü kolaylaştırılmıştır (European Commission, 2023). Uygulanan göçmen politikaları ile 2016-2021 yılları arasında Almanya'daki yabancı nüfus yaklaşık olarak iki milyon artmıştır (Tablo 1). 2021 yılına gelindiğinde Almanya yeni bir Göç Yasası çıkartmıştır. Bu yasa ile AB dışında yer alan uzmanları ülkeye getirme söz konusu olmuştur. Bu yasa öncesinde Almanya'daki işverenlerin önceliği kendi vatandaşı sonrasında AB vatandaşı iken durum değişmiştir (Consultation For Federal Republic Of Germany, 2022b). 2022 yılında Rusya-Ukrayna olayları olmuştur ve Ukrayna işgal edilmiştir. Bu savaş sonrası yaklaşık 8 milyon insan göç etmiştir ve bu durum 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da yaşanan en büyük mülteci krizine yol açmıştır. Bu savaş ile Ukrayna'dan Almanya'ya 1 milyondan fazla kişi göç etmiştir (UNHCR-Operational Data Portal, 2023).

Tablo 1. 2016-2021 Seçilmiş Ülkelerin Yabancı Nüfusu (DESTATIS, 2022).

Reference date	foreign population	of whom: by selected citizenships							
		EU27-states ¹	including			Non-EU27-states	including		
			Poland	Romania	Italy		Turkey	Syria	Afghanistan
31 December 2016	10,039,080	4,172,760	783,085	533,660	611,450	5,866,320	1,492,580	637,845	253,485
31 December 2017	10,623,940	4,584,825	866,855	622,780	643,065	6,039,120	1,483,515	698,950	251,640
31 December 2018	10,915,455	4,683,600	860,145	696,275	643,530	6,231,855	1,476,410	745,645	257,110
31 December 2019	11,228,300	4,789,130	862,535	748,225	646,460	6,439,170	1,472,390	789,465	263,420
31 December 2020	11,432,460	4,895,905	866,690	799,180	648,360	6,536,555	1,461,910	818,460	271,805
31 December 2021 - nowcast ²	11,817,790	4,985,490	870,995	844,535	646,845	6,832,300	1,458,360	867,585	309,820

Almanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden inşa sürecinde düzenli olarak yoğun göç akımlarını yönetmiş, uyguladığı göç politikaları ile göçmenlerin entegrasyonu ve Almanya'ya gelen göçmenlerin yarar sağlayacak, uzun vadeli katkı sağlayabilecek olanlarını kabul ederek farklı bir yol izlemiştir. Zamanla göçlerin çeşitlenmesi ve yoğunlaşması sonucu yasa ve düzenlemeler ile göç politikalarında köklü değişimler yapan Almanya, göçün yönetimi ve ülke için tehdit olarak değerlendirilebilecek göçün önlenmesi konusunda etkin mücadelede bulunmuştur. Ayrıca her yıl seçici olarak da olsa ülkeye aldığı göçmenlerle birlikte, düzensiz göçün de hedef ülkelerinden biri hâlini almıştır. Bu süreç hükümetin geliştirdiği önlem ve uygulamalara rağmen Alman toplumunda farklı tepkilere de neden olmaktadır: Bazı Almanlar alınan göçmenler ile ülkenin sosyal ve demografik değişimini vurgular durumdadır. Alman hükümeti bu durum karşısında politikalarını, Alman değerlerini koruyarak yapmaya özen gösterdiğini savunmakta, güvenlik ve entegrasyon odaklı ilerlemeye de devam etmektedir (Rietig & Müller, 2016).

Sonuç

Oldukça köklü bir tarihe sahip olan Almanya'nın günümüzdeki sınırlarına ulaşması birçok Avrupa ülkesine göre daha zorlu olmuştur. Tarih boyunca "savaş ya da yok ol" yaklaşımı ile oluşturulan politika ve uygulamalar Almanya'nın tercihi olmuştur. Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndan yenik olarak ayrılması ve Versailles Anlaşması'nın bir sonucu olarak diğer ülkelere yüklü miktarlarda savaş tazminatı ödemek zorunda kalması Alman ekonomisini ve halkını zorlu bir sürece sokmuştur. Almanya, I. Dünya Savaşı'nın neden olduğu kaosu içerisinden çıkmak ve Avrupa başta olmak üzere dünyadaki eski saygıdeğer konumuna yeniden ulaşmak sebebiyle çeşitli yollar aramaya başlamıştır. Almanya'nın yanı başındaki İngiltere, Fransa ve İspanya dünyanın pek çok yerinde kurduğu sömürge imparatorlukları sayesinde refah ve bolluk içerisinde varlıklarını devam ettirmekteyken, Almanya için sömürge kapıları kapatılmıştı. Almanya'nın bulunduğu zorlu süreci atlatabilmek için kendi fırsatını kendi oluşturmaya ihtiyaç duymaktaydı. Almanya'nın sömürgecilik haricinde kendini gösterebilmesinin yolu sanayileşme sürecinin hızlandırılması ve savaştan önceki gücüne kavuşturulmasından geçmekteydi. Alman hükümetinin I. Dünya Savaşı sonrasında izlediği politikalar ve sonrasında Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'yle Adolf Hitler'in iktidara gelişi, Almanya'nın sanayileşme sürecinde istediği ivmeyi kazanmasını sağlamıştır. Almanya'nın sanayide bu derecede büyümesi I. Dünya Savaşı sonrasında fakirleşen ve eski ekonomik düzeyine hâlen kavuşamamış olan başta Polonya olmak üzere diğer ülkelere çok sayıda göç almasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın

eşliğine gelinceye kadarki süreçte tam makineleşme ve silah sanayisi alanında kendini oldukça geliştiren Almanya, I. Dünya Savaşı'ndaki kayıplarını telafi edebilmek adına yeni bir yayılma politikası izlemeye karar vermiştir. Hitler liderliğindeki Alman ordusu, ağır sanayinin gelişmesi için uygulanan stratejilerin bir ürünü olarak devrin son teknolojileriyle donatılmış tam mekanize bir ordu hâline gelmiştir. Bu stratejilerin bir diğer ürünü olarak üretilen silah, askeri malzeme ve teçhizatın gerekli savaş alanlarına taşınabilmesi amacıyla otomobile duyulan ihtiyaç, Alman otomobil sanayisini de gelişmeye teşvik etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'in izlediği politikalar başlangıçta Alman ekonomisini zirveye taşıyor gibi görünse de uzun süreli savaşın nihai sonuçları Almanya'daki sanayi ve teknolojik gelişmelere uzun süreli bir darbe vurmuştur. Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda aldığı hasarlardan en önemli olanı, nüfusa katkı sağlayacak üreme çağındaki bireylerin savaşta yaşamlarını kaybetmesidir. Bu durum Almanya'da uzun dönemli olarak iş gücü olarak nitelendirilebilecek genç nüfus ihtiyacının telafisini zorlaştırmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan büyük oranda insan gücünün kaybıyla çıkan Almanya, gelişebilmek ve ekonomisini devam ettirebilmek için, işgücüne duyulan ihtiyacı giderebilmek amacıyla acil olarak göç yoluyla işgücü temin etmeye mecbur kalmıştır. Bu nedenle ilk aşamada nitelik aranmaksızın sanayi ve diğer sektörlerde Almanların ancak yüksek ücretlerle çalışmak isteyecekleri işler için çalıştırabilecekleri işçi açığını kapatabilmeyi amaçlamışlardır. Alman hükümeti 1950'li yıllardan itibaren bu ihtiyaca yönelik olarak ilk aşamada İtalya, İspanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan işçi göçü almaya başlamış, 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye ve Portekiz'den iş gücü göçü almaya başlamıştır. İlk başlarda sadece *konuk işçi* statüsünde olan bu insanlar daha sonraları *göçmen işçi* olarak anılmaya başlanmıştır. Göçmen işçilerin Almanya'da daha uzun süreli istihdamının sonucu olarak, işçi ailelerinin ve sonraki jenerasyonları olarak çocuklarının Almanya'ya entegrasyonu için yeni stratejilerin ve göç politikalarının izlenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Doğu ve Batı Almanya'nın 1990'lı yıllarda birleşmesi ile Almanya üretim alanında oldukça gelişmiş bir ülke hâline gelmiş ve dünyada ekonomik olarak en güçlü ülkelerden birisi olmuştur. 1990'lı yıllardan günümüze uzanan süreçte Almanya'daki göçmen işçi ailelerinin bir şekilde Alman nüfusuna entegrasyonun bir sonucu olarak, artık kendi yetiştirdiği jenerasyonlardan nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik adımlar atmaya başlamıştır. 2011 yılındaki Suriye iç savaşının bir sonucu olarak çok sayıda sığınmacı göçü alan Almanya için bu durum zamanla istihdam ve barınma krizine neden olmuştur. Sığınmacı göçmenler konusunda daha da sıkılaştırılan dikkatli politikalar izleme yolunda adımlar atmaya başlanılmış ve nitelikli sığınmacıların iş gücüne entegrasyonu teşvik edilirken, niteliksiz sığınmacıların göçleri sınırlandırılmaya başlanmıştır. COVID-19 pandemisinin neden olduğu ekonomik krizle birlikte özellikle sektörel bazda nitelikli işgücüne duyulan ihtiyaç artmaya başlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak Almanya'da 2020 yılından itibaren *nitelikli işgücü* kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Nitelikli işgücünü Almanya'ya çekebilmek adına yeni strateji ve politikaların izlenmesi gündeme getirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 2020 Mart ayı itibarıyla Almanya dışında ikamet eden nitelikli/uzman kişilerin, Alman ekonomik gücüne katkı sağlayabilmesi amacıyla Almanya'ya göç edebilmesini kolaylaştırabilmek için Nitelikli İş Gücü Göçü Yasası (FEG) çıkarılmıştır. Almanya'nın ikamet izinlerinde takip ettiği strateji Almanya'daki nitelikli nüfusunun artırılarak Almanya'nın güçlenmesini ve ekonomik kalkınmasının hızlanmasını amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda Almanya'nın yaşam koşullarına uygunlukları devamlı olarak takip edilmektedir. Kültürel ve sosyal adaptasyon için Almanca dil becerisi en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır.

Almanya'nın izlediği göç politikaları değerlendirilirken dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise, ülkenin İkinci Dünya Savaşı sonrası yeniden inşa sürecinde düzenli olarak yoğun göç akımlarını yönetmiş olduğudur. Yıllar içerisinde göçler çeşitlenmiş ve yoğunlaşmıştır.

Genel olarak da düzenli olarak gerçekleşmiştir. Bu sebeple izlediği politikalar dinamik olarak zamanın şartlarına göre değişmiştir. Bu nedenle Almanya'nın düzenli göç politikaları ve uygulamalarındaki tecrübesi yadsınmaz. Suriye'de yaşanan iç savaş ile oluşan göç krizinde, belirli bir alt yapısı, politikası ve en önemlisi de deneyimi olan Almanya, bu şekilde göçmen almış, durumu bu şekilde yönetmiştir. Almanya'nın göç politikalarındaki dönüşüm Türkiye açısından da uygulama örnekleri açısından da değerlidir. Alanda çalışan araştırmacıların Almanya'nın geliştirdiği göç politikaları bağlamında Türkiye'de her geçen gün daha fazla tartışılan göç gündemi için iyi uygulama örnekleri ve politika öneri üzerine yapacakları çalışmalar fayda sağlayacaktır.

Tarihin her döneminde var olan göç olgusu modern devletler için hem bir tehdit hem bir fırsat oluşturmaktadır. Yönetilebilir nüfus önemli bir göç unsuru iken yönetilemeyen nüfus problem kaynağı olmaktadır. Ülkeler uyguladıkları farklı politikalar ile krizleri fırsata çevirebilmekte ya da o krizlerle ağır yaralar almaktadırlar. Almanya, nüfusunun dörtte birini oluşturan yaklaşık 20 milyon göçmeni ülkesinde barındırmaktadır. Çalışmada da genel olarak değerlendirildiği üzere Almanya farklı dönemlerin ihtiyaçlarına göre göç politikalarında değişiklikler ile dinamik bir süreç yönetimini benimsemiştir. Göçler olmadan ekonomik ve sosyal istikrarını sürdürmeyeceği gerçeği hem bölgesel hem de küresel seviyede önde gelen bir ülke olmak için ihtiyaç duyduğu nüfus, Almanya'yı böyle bir strateji uygulamak durumunda bırakmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinden farklı etnik yapılara, farklı kültürlere sahip insanların oluşturduğu göçmen nüfusunun ülkede tartışmalara sebep olmaması mümkün değildir. Buna rağmen Almanya düzenini koruyarak ekonomik istikrarını sürdürmek için göç almaya devam etmektedir. Almanya, koşullara göre zamanla değişen politikalar ve kabul ettiği göçmen sayısına rağmen ülkede ırkçılık ve ayrımcılık düzeyindeki problemlerini hâlen çözememiştir. Entegrasyona önem veren bir ülke olarak önemli bir rol model olan Almanya, bu konuda toplumsal bilinci artırıcı çalışmalara özen göstermelidir. Öte yandan, Almanya göç ve göçmen konusunu gündelik popülist politikanın dışına çıkarabildiği ölçüde toplumsal sorunları azaltabilecektir. Bir AB üyesi ülke olarak Almanya'nın, Avrupa'daki huzur ortamının korunması amacıyla göçmen nüfusun istihdamı ve barınması konusunda rolü önemlidir. Almanya'nın AB platformlarında da göç yönetiminde tüm paydaşları içerecek sürdürülebilir politika yapım süreçlerine öncülük etmesi beklenmektedir.

Kaynakça

- Acar, E. (2022). 1960-1965 Döneminde Türkiye'den Almanya'ya işçi göçleri. *Troy Academy International Journal of Social Sciences*, 8:1, 38–69. <https://doi.org/10.31454/troyacademy.1215332>
- Altaş, B. (2014). *Çifte vatandaşlık ve opsiyon modeli: "Üç adım ileri, iki adım geri."* <https://perspektif.eu/2014/07/01/cifte-vatandaslik-ve-opsiyon-modeli-uc-adim-ileri-iki-adim-geri/> (Erişim:25.08.2023)
- Aydın, A. (2017). Avrupa Birliğinin uluslararası göç politikaları bağlamında Almanya ve Almanya'daki mülteciler. *Belgi*, 2:14, 538-551.
- Bulkan, D. & Ermağan, İ. (2018). Almanya'nın göç politikası ve Suriyeli göçmenler. *Uluslararası Avrasya Göç Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı*, TDBB:Türkistan, 60-84.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (2019). *Migrationsbericht der Bundesregierung*. <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2019.html?nn=403964> (Erişim:25.08.2023)
- Çalışkan, M. A. (2016). İkinci dünya savaşında en çok kayıp veren ülkeler. *Stratejik Ortak*. <https://stratejikortak.com/2016/11/ikinci-dunya-savasinda-en-cok-kayip-veren-ulkeler.html#> (Erişim: 25.08.2023)

- Comte, E. (2018). *The history of the European migration regime: Germany's strategic Hegemony*. Routledge: New York.
- Consultation For the Federal Republic Of Germany. (2022a). *Almanya oturma izni*. www.tuerkei.diplo.de (Erişim: 25.08.2023)
- Consultation For the Federal Republic Of Germany. (2022b). *Almanya yeni göç yasası*. www.tuerkei.diplo.de (Erişim: 25.08.2023)
- Coy, J., Poley, J., & Schunka, A. (2016). *Migrations in the German lands, 1500-2000*. Berghahn Books: New York & Oxford.
- Çoruh, H. (2021). Arap baharı bağlamında Avrupa'ya yapılan göçler, nedenleri ve sonuçları üzerine bir inceleme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(1), 291–315.
- Dejure.org. (n.d.). *Grundgesetz Art. 16a*. <https://dejure.org/gesetze/GG/16a.html> (Erişim: 03.09.2023)
- der Spiegel. (1986). Die Spreu vom Weizen trennen. *Der Spiegel*.
- DESTATIS. (2022). *Nowcast foreign population - German Federal Statistical Office*. DESTATIS. <https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration-Integration/Tables/nowcast-foreigner-citizenship-time-series.html> (Erişim: 25.08.2023)
- Die Welt. (2016). Flüchtlingskrise ' 'Viele waren schon in der Heimat Underdogs'. *Die Welt*.
- European Commission. (2023). *Governance of migrant integration in Germany*. https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance-migrant-integration-germany_en (Erişim: 25.08.2023)
- Fulbrook, M. (2011). *Almanya'nın kısa tarihi*. Çev. Sabri Gürses, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi: İstanbul.
- Graf, J. (2019). Migration monitoring: educational and labor migration to Germany; annual report 2018. (reports on migration and integration, series 1). Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF) Forschungszentrum Migration, Integration und Asyl (FZ): Nürnberg.
- Hailbronner, K., & Thiery, C. (1997). Schengen II and Dublin: Responsibility for asylum applications in Europe. *Common Market Law Review*, 34:4, 957-989.
- Hindy, L. (2018). *Germany's Syrian refugee integration experiment*. The Century Foundation. <https://tcf.org/content/report/germanys-syrian-refugee-integration-experiment/> (Erişim: 25.08.2023)
- Hurwitz, A. (1999). The 1990 Dublin Convention: a comprehensive assessment. *International Journal of Refugee Law*, 11:4, 646–677.
- Jarass, H. D., & Pieroth, B. (2018). *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*. CH Beck.
- OECD. (2017). *Migration Policy Debates*.
- Özkan, I. & Tütüncübaşı, U. (2008). Türk ve Alman hukukunda çifte vatandaşlığa ilişkin gelişmeler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57:3, 599–634.
- Özpinar, N., & Şöhret, M. (2022). Almanya ve Fransa'nın göç politikaları. 2. *International Cappadocia Scientific Research Congress*. Ed. Ayla Ünsal, <https://www.cappadociacongress.org/books> (Erişim: 25.08.2023)
- Öztürk, M. (2011). *Avrupa Birliği göç politikaları: Almanya'daki Türk işçileri*. İstanbul Üniversitesi YL Tezi: İstanbul.
- Quadbeck, E. (2016). Silvester-Nacht von Köln: Täter kamen mit Flüchtlingswelle ins Land. *Rheinische Post*. https://rp-online.de/politik/deutschland/berlin/silvester-nacht-von-koeln-taeter-kamen-mit-fluechtlingswelle-ins-land_aid-9233833 (Erişim: 25.08.2023)
- Rabenschlag, A.-J. (2016). Arbeiten im Bruderland: Arbeitsmigranten in der DDR und ihr Zusammenleben mit der deutschen Bevölkerung. *Deutschland Archiv*.

- <https://www.bpb.de/themen/deutschlandarchiv/233678/arbeiten-im-bruderland/>
(Erişim: 25.08.2023)
- Reuters. (2018). Clashes at migrant hostel stir German integration fears. *Reuters*.
- Rietig, V., & Müller, A. (2016). The New Reality: Germany Adapts to Its Role as a Major or Migrant Magnet. In *Migration Policy Institute*.
https://www.migrationpolicy.org/article/new-reality-germany-adapts-its-role-major-migrant-magnet?gclid=CjwKCAiA76-dBhByEiwAA0_s9TDn8HCYgu0XocwhprwzjkO5Cry6hIGHCdMj-BKsiZD6qWLLAT8IChoC618QAvD_BwE (Erişim: 25.08.2023)
- Schönhagen, U. H. J. (2020). Vor dem 5. September. Die “Flüchtlingskrise” 2015 im historischen Kontext. *Aus Politik Und Zeitgeschichte*.
<https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/312832/vor-dem-5-september/>
- Schührer, S. (2018). Türkeistämmige Personen in Deutschland. *SSOAR*.
- Solsten, E. (1995). *Germany: a country study*. U.S. Government Printing House: Washington DC.
- Stitteneder, T. (2018). Die Blaue Karte EU: Ein länderübergreifender Überblick. *Ifo Schnelldienst*, 71:6, 43–47.
- Süssmuth, R. (2001). Bericht der Unabhängigen Kommission “Zuwanderung.” *Die Mitglieder Der Kommission*: Berlin.
- Şöhret, M. (2021a). Historical development of the refugee crisis in the European Union. *The refugee crisis in international policy volume II refuge policies of EU and European Countries*. ed. Çomak, H., vd. Transnational Press: London ed.
- Şöhret, M. (2021b). Securitization of refugee problem within the European Union. *The refugee crisis in international policy volume II refuge policies of EU and European Countries*. ed. Çomak, H., vd. Transnational Press: London ed.
- Tissot, A., Croisier, J., Pietrantuono, G., Baier, A., Ninke, L., Rother, N., & Babka von Gostomski, C. (2019). Zwischenbericht I zum Forschungsprojekt „Evaluation der Integrationskurse (EvIk)“. *Erste Analysen Und Erkenntnisse. Forschungsbericht*, 33.
- Ungváry, K. (2002). *Battle for Budapest: 100 days in World War II*. Bloomsbury Publishing: London.
- UNHCR-Operational Data Portal. (2023). *Ukraine refugee situation*.
<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Erişim: 25.08.2023)
-